

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
YVES BOT
prezentate la 8 septembrie 2016¹

Cauza C-339/15

**Openbaar Ministerie
împotriva
Luc Vanderborght**

[cerere de decizie preliminară formulată de Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel
(Tribunalul de Primă Instanță de Limbă Neerlandeză din Bruxelles, Belgia)]

„Trimitere preliminară — Legislație națională care interzice prestatorilor de servicii stomatologice să facă publicitate destinată publicului larg pentru serviciile prestate — Legislație națională care stabilește cerințele privind discreția pe care trebuie să le respecte plăcuța de la intrare a unui cabinet stomatologic — Compatibilitate — Articolele 49 și 56 TFUE — Libertatea de stabilire — Libera prestare a serviciilor — Existența unui element de extraneitate — Restricție — Protecția sănătății publice — Proporționalitate — Directiva 2000/31/CE — Comerț electronic — Domeniu de aplicare — Articolul 3 alineatul (3) — Excluderea dispozițiilor naționale referitoare la sănătate — Articolul 3 alineatul (8) — Excluderea dispozițiilor naționale privind profesiile reglementate — Directiva 2005/29/CE — Practici comerciale neloiale — Articolul 3 alineatul (1) — Clauză privind piața internă — Aplicabilitatea regimului juridic al statului membru în care este stabilit prestatorul — Articolul 8 — Restricție privind libera prestare a serviciilor societății informaționale în scopul asigurării respectării normelor profesionale”

I – Introducere

1. Prezenta cerere de decizie preliminară oferă Curții ocazia de a se pronunța din nou cu privire la compatibilitatea legislației belgiene care reglementează, în mod foarte strict, publicitatea privind serviciile stomatologice atât cu dreptul primar și în special cu normele privind libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor, cât și cu dreptul derivat aplicabil practicilor comerciale neloiale și comerțului electronic.

2. Astfel, Curtea s-a pronunțat deja cu privire la compatibilitatea anumitor dispoziții din această legislație cu normele privind concurența care interzic înțelegerile și practicile concertate între întreprinderi în Hotărârea din 13 martie 2008, Doulamis².

1 — Limba originală: franceza.

2 — C-446/05, EU:C:2008:157. În această hotărâre, Curtea a decis că articolul 81 CE (care corespunde în prezent articolului 101 TFUE) nu se opune legislației belgiene care interzice prestatorilor de servicii stomatologice, în cadrul unei profesii liberale sau al unui cabinet stomatologic, să efectueze orice tip de publicitate în domeniul serviciilor stomatologice, în măsura în care această legislație nu intră sub incidența niciuneia dintre ipotezele de aplicare a articolului 10 CE [care corespunde în prezent articolului 4 alineatul (3) TUE] coroborat cu articolul 81 CE (punctul 21).

3. Prezenta cauză are la origine procedurile penale inițiate în Belgia împotriva domnului Luc Vanderborght, medic stomatolog generalist, căruia i se impută faptul că, între 1 martie 2003 și 24 ianuarie 2014, a făcut publicitate pentru serviciile stomatologice pe care le propune, într-un mod contrar legislației belgiene.

4. Articolul 8 quinquies din Koninklijk besluit houdende reglement op de beoefening der tandheekkunde (Decretul regal privind reglementarea practicării stomatologiei) din 1 iunie 1934³, în versiunea în vigoare la data faptelor din cauza principală⁴, detaliază, astfel, cerințele privind discreția impuse prestatorilor de servicii stomatologice atunci când amplasează, la intrarea clădirii în care își desfășoară activitatea, o plăcuță sau o inscripție, în scopul protejării demnității profesionale.

5. Această dispoziție prevede următoarele:

„În scopul informării publice, pe clădirea în care o persoană calificată [...] își desfășoară activitatea de medic stomatolog se poate amplasa numai o inscripție sau o tăbliță de dimensiuni reduse și cu aspect discret, pe care să figureze numele persoanei calificate și eventual denumirea sa legală, zilele și orele de program și denumirea întreprinderii sau a organismului de asigurări în numele căreia își desfășoară activitatea profesională. Pe acestea poate figura și ramura stomatologiei în care își desfășoară preponderent activitatea persoana calificată: operații stomatologice, proteze orale, ortodonție, chirurgie dentară.

[...]”

6. În speță, domnului Vanderborght i se impută faptul că a amplasat, la intrarea în cabinetul său, un panou publicitar de dimensiuni semnificative și cu aspect evident. Acest panou era format din trei componente imprimare, fiecare având o înălțime de 47 de centimetri și o lățime de 75 de centimetri, pe care se regăseau numele medicului, calitatea sa de medic stomatolog, precum și site-ul internet și numărul de telefon al cabinetului stomatologic.

7. Articolul 1 din Wet betreffende de publiciteit inzake tandverzorging (Legea privind publicitatea în materie de servicii stomatologice) din 15 aprilie 1958⁵, în versiunea în vigoare la data faptelor din cauza principală⁶, interzice la rândul său prestatorilor de servicii stomatologice, în cadrul unei profesii libere sau al unui cabinet stomatologic, să facă orice tip de publicitate destinată publicului larg, în mod direct sau indirect, pentru serviciile prestate.

8. Această dispoziție are următorul cuprins:

„Nimeni nu poate face publicitate, direct sau indirect, tratării în Belgia sau în străinătate a unor afecțiuni, răniri sau anomalii dento-maxilare sau să dispună tratamentul prin intermediul unei persoane calificate sau necalificate, în special prin expunere în vitrină sau prin tăblițe, inscripții sau panouri care pot fi înșelătoare din punctul de vedere al legalității activității indicate, prin intermediul unor prospecte, circulare, foi volante și broșuri, prin intermediul presei, radioului și televiziunii sau al cinematografului [...]”

9. În speță, domnului Vanderborght i se impută faptul că a publicat anunțuri în ziare locale și că a recomandat, prin intermediul site-ului său internet, expertiza sa ca medic stomatolog, utilizând în acest scop fotografii „înainte și după”, precum și mărturiile ale pacienților care indică diferențe față de tratamentele altor medici stomatologi.

3 — *Belgisch Staatsblad*, 7 iunie 1934, p. 3220.

4 — Denumit în continuare „Decretul regal din 1934”.

5 — *Belgisch Staatsblad*, 5 mai 1958, p. 3542.

6 — Denumită în continuare „Legea din 1958”.

10. În prezenta cauză, Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel (Tribunalul de Primă Instanță de Limbă Neerlandeză din Bruxelles, Belgia), judecând în materie de poliție corecțională, ridică problema compatibilității dispozițiilor pe care se întemeiază procedurile penale menționate cu normele dreptului Uniunii referitoare, în primul rând, la practicile comerciale nelioiale, prevăzute de Directiva 2005/29/CE⁷, în al doilea rând, la comerțul electronic, prevăzute de Directiva 2000/31/CE⁸, și, în al treilea rând, la libertatea de stabilire și la libera prestare a serviciilor, care sunt consacrate la articolul 49 TFUE și, respectiv, la articolul 56 TFUE.

11. În prezentele concluzii, vom arăta, mai întâi, că reglementările în discuție în litigiul principal nu intră în domeniul de aplicare al Directivei privind practicile comerciale nelioiale ca urmare a limitărilor prevăzute expres de legiuitorul Uniunii la articolul 3 alineatele (3) și (8) din această directivă.

12. Vom arăta, în schimb, că o reglementare națională cum este cea prevăzută la articolul 1 din Legea din 1958, care interzice orice tip de publicitate pe internet referitoare la serviciile stomatologice, intră în domeniul de aplicare al Directivei privind comerțul electronic. Vom explica însă că, ținând seama de articolul 3 alineatul (1) și de articolul 8 alineatul (1) din aceasta, directiva amintită nu pare a se opune reglementării menționate, având în vedere că aceasta din urmă urmărește să asigure respectarea normelor unei profesii reglementate și se aplică unui prestator stabilit pe teritoriul național.

13. În sfârșit, vom examina compatibilitatea reglementării menționate cu articolele 49 și 56 TFUE privind libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor. În primul rând, vom demonstra că litigiul principal prezintă un element de extraneitate în măsura în care publicitatea imputată persoanei în cauză a fost realizată pe un site internet, care este un suport cu difuzare universală, care permite astfel să se atingă un public și, prin urmare, să se atragă pacienți situați în alte state membre decât statul membru în care este stabilită persoana în cauză.

14. În al doilea rând, vom prezenta motivele pentru care interzicerea oricărui tip de publicitate destinată publicului larg în materie de servicii stomatologice constituie o restricție privind libera prestare a serviciilor, reluând în linii mari raționamentul pe care l-am propus, cu titlu suplimentar, în cadrul Concluziilor noastre prezentate în cauza Doulamis (C-446/05, EU:C:2007:701). Vom explica motivele pentru care această restricție este, în opinia noastră, justificată de protecția sănătății publice, în măsura în care legislația națională în discuție în litigiul principal nu are ca efect interdicția impusă unui prestator de servicii stomatologice de a face o mențiune simplă, fără caracter atractiv sau incitant, într-un anuar telefonic sau în alte mijloace de informare accesibile publicului, a informațiilor care fac posibilă cunoașterea existenței sale ca profesionist.

II – Întrebările preliminare

15. În cadrul acestui litigiu pendinte în fața sa, Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel (Tribunalul de Primă Instanță de Limbă Neerlandeză din Bruxelles) a decis să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Directiva [privind practicile comerciale nelioiale] trebuie interpretată în sensul că se opune unei legi naționale care interzice, în mod absolut, oricărei persoane să facă orice fel de publicitate pentru tratamente dentare, cum este articolul 1 din Legea [din] 1958 [...]?”

7 — Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale nelioiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului („Directiva privind practicile comerciale nelioiale”) (JO 2005, L 149, p. 22, Ediție specială, 15/vol. 14, p. 260).

8 — Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă (Directiva privind comerțul electronic) (JO 2000, L 178, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 29, p. 257).

- 2) Interdicția publicității pentru tratamente dentare trebuie asimilată cu o «dispoziție legală în legătură cu sănătatea și siguranța produselor» în sensul articolului 3 alineatul (3) din Directiva [privind practicile comerciale neloiale]?
- 3) Directiva [privind practicile comerciale neloiale] trebuie interpretată în sensul că se opune unei dispoziții naționale cum este articolul 8 quinquies din Decretul regal [din] 1934 [...], în care se detaliază cerințele privind discreția pe care trebuie să le respecte plăcuța de la intrare a unui cabinet stomatologic destinată publicului?
- 4) Directiva [privind comerțul electronic] trebuie interpretată în sensul că se opune unei dispoziții naționale care interzice în mod absolut, oricărei persoane, orice fel de publicitate pentru tratamente dentare, precum și publicitate comercială în formă electronică (site web), astfel cum prevede articolul 1 din Legea [din] 1958 [...]
- 5) Ce interpretare trebuie dată noțiunii «servicii ale societății informaționale», definită la articolul 2 litera (a) din Directiva [privind comerțul electronic], care face referire la articolul 1 alineatul (2) din Directiva 98/34/CE^[9], astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/48/CE [a Parlamentului European și a Consiliului din 20 iulie 1998^[10]?
- 6) Articolele 49 și 56 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei dispoziții naționale cum este cea din litigiul principal, prin intermediul căreia se impune o interdicție totală a publicității pentru tratamente dentare în scopul protecției sănătății publice?”

III – Cadrul juridic al Uniunii

A – Directiva privind practicile comerciale neloiale

16. Considerentele (6), (8) și (9) ale Directivei privind practicile comerciale neloiale sunt redactate după cum urmează:

„(6) [...] prezenta directivă are ca obiectiv apropierea legislațiilor statelor membre privind practicile comerciale neloiale, inclusiv publicitatea neloială, care dăunează direct intereselor economice ale consumatorilor și, prin urmare, dăunează indirect intereselor economice ale concurenților legitimi [...]

[...]

(8) Prezenta directivă protejează în mod direct interesele economice ale consumatorilor împotriva practicilor comerciale neloiale ale întreprinderilor față de consumatori [...]

(9) Prezenta directivă [...] se aplică, de asemenea, fără a aduce atingere normelor comunitare și de drept intern privind [...] aspecte privind sănătatea și siguranța produselor [...] statele membre vor putea astfel să mențină sau să instituie restricții sau interdicții ale practicilor comerciale din motive de protecție a sănătății și siguranței consumatorilor pe teritoriul lor, indiferent unde se situează sediul social al comerciantului, de exemplu în legătură cu alcoolul, tutunul sau produsele farmaceutice [...]

9 — Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 22 iunie 1998 de stabilire a unei proceduri pentru furnizarea de informații în domeniul standardelor și reglementărilor tehnice (JO 1998, L 204, p. 37, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 207).

10 — JO 1998, L 217, p. 18, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 282.

17. Potrivit articolului 1, această directivă are drept obiectiv „de a contribui la buna funcționare a pieței interne și de a realiza un nivel ridicat de protecție a consumatorilor prin apropierea actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind practicile comerciale neloiale care aduc atingere intereselor economice ale consumatorilor”.

18. Articolul 2 litera (d) din directiva menționată definește „practicile comerciale” ca fiind „orice acțiune, omisiune, comportament, demers sau comunicare comercială, *inclusiv publicitatea* și comercializarea, efectuată de un comerciant, în legătură directă cu promovarea, vânzarea sau furnizarea unui produs către consumatori”¹¹.

19. Articolul 3 din Directiva privind practicile comerciale neloiale, care stabilește domeniul de aplicare al acesteia, prevede:

„(1) Prezenta directivă se aplică practicilor comerciale neloiale ale întreprinderilor față de consumatori definite la articolul 5 înainte, în timpul și după o tranzacție comercială în legătură cu un produs.

[...]

(3) Prezenta directivă nu aduce atingere dispozițiilor comunitare sau de drept intern în legătură cu sănătatea și siguranța produselor.

[...]

(8) Prezenta directivă nu aduce atingere condițiilor de stabilire sau măsurilor de autorizare sau codurilor de conduită deontologică sau altor dispoziții speciale privind profesiile reglementate pe care statele membre le pot impune comercianților, în conformitate cu legislația comunitară, pentru a garanta faptul că aceștia îndeplinesc un nivel ridicat de integritate.

[...]”

20. Potrivit articolului 5 alineatul (2) din această directivă, o practică comercială este neloială în cazul în care este contrară cerințelor diligenței profesionale și denaturează sau poate denatura semnificativ comportamentul economic cu privire la un produs al consumatorului mediu la care ajunge sau căruia îi este adresat sau al membrului mediu al unui grup în cazul în care o practică comercială este orientată către un grup particular de consumatori.

B – *Directiva privind comerțul electronic*

21. Considerentele (7), (17), (18), (22), (32) și (33) ale Directivei privind comerțul electronic sunt redactate după cum urmează:

„(7) Pentru a garanta certitudinea juridică și încrederea consumatorilor, este necesar ca prezenta directivă să stabilească un cadru general clar de reglementare a anumitor aspecte juridice ale comerțului electronic pe piața internă.

[...]

(17) Definiția serviciilor societății informaționale [...] cuprinde orice serviciu furnizat în mod obișnuit contra unei remunerații, la distanță, prin intermediul echipamentului electronic, de prelucrare (inclusiv comprimarea numerică) și stocare a datelor, la cererea individuală a destinatarului serviciilor [...]

11 — Sublinierea noastră.

(18) Serviciile societății informaționale cuprind o gamă largă de activități economice care se desfășoară on-line [...] [Acestea] nu se limitează exclusiv la servicii în urma cărora se încheie contracte on-line, ci, în măsura în care acestea reprezintă o activitate economică, se extind la servicii care nu sunt remunerate de cei care le primesc, cum ar fi serviciile care furnizează informații on-line ori comunicări comerciale [...]

[...]

(22) Controlul serviciilor societății informaționale se face la sursa activității pentru a asigura o protecție eficientă a obiectivelor de interes general [...] De asemenea, în scopul asigurării eficiente a liberei prestări a serviciilor și a certitudinii juridice pentru furnizorii și destinatarii serviciilor, astfel de servicii ale societății informaționale trebuie, în principiu, să se supună regimului juridic din statul membru în care este stabilit furnizorul de servicii.

[...]

(32) Pentru a elimina barierele din calea dezvoltării serviciilor transfrontaliere în Comunitate pe care membrii profesiilor reglementate le-ar putea propune pe internet, este necesar să fie garantată la nivel comunitar respectarea normelor profesionale prevăzute să protejeze, în special, consumatorii sau sănătatea publică [...].

(33) Prezenta directivă completează dreptul comunitar și dreptul intern cu privire la profesiile reglementate prin menținerea unei serii coerente de norme aplicabile în acest domeniu.”

22. În conformitate cu articolul 1 alineatul (1) din aceasta, Directiva privind comerțul electronic are ca obiectiv „să contribuie la buna funcționare a pieței interne prin asigurarea liberei circulații a serviciilor societății informaționale între statele membre”.

23. Potrivit articolului 1 alineatul (2) din directiva menționată, aceasta „apropie [...] anumite dispoziții de drept intern aplicabile serviciilor societății informaționale în ceea ce privește piața internă, stabilirea furnizorilor de servicii, comunicările comerciale, contractele încheiate prin mijloace electronice, răspunderea intermediarilor, codurile de conduită, soluționarea extrajudiciară a litigiilor, acțiunile în justiție și cooperarea între statele membre”.

24. Articolul 2 litera (a) din directiva menționată definește „servicii[le] societății informaționale” prin referire la articolul 1 punctul 2 din Directiva 98/34, astfel cum a fost modificată, care privește „orice serviciu prestat în mod normal în scopul obținerii unei remunerații, la distanță, prin mijloace electronice și la solicitarea individuală a beneficiarului serviciului”.

25. Articolul 2 litera (f) din Directiva privind comerțul electronic definește o „comunicare comercială” ca fiind „orice formă de comunicare destinată să promoveze, direct sau indirect, bunurile, serviciile sau imaginea unei întreprinderi, organizații sau persoane care efectuează o activitate comercială, industrială, meșteșugărească sau exercită una din profesiile reglementate”.

26. Articolul 2 litera (h) din această directivă, care definește „domeniul coordonat”, are următorul cuprins:

„«domeniu coordonat»: cerințele specificate în cadrul legislativ din statele membre, aplicabile furnizorilor de servicii ale societății informaționale, indiferent dacă sunt de natură generală sau concepute special pentru aceștia.

(i) Domeniul coordonat se referă la cerințe pe care furnizorul de servicii trebuie să le respecte și care privesc:

- accesul la activitatea unui serviciu al societății informaționale, cum ar fi cerințele în materie de calificare, autorizare și notificare;
- desfășurarea activității unui serviciu al societății informaționale, cum ar fi cerințele privind comportamentul furnizorului de servicii, cerințe legate de calitatea sau conținutul serviciului, inclusiv în materie de publicitate și contracte sau privind răspunderea furnizorului de servicii;

[...]”

27. Articolul 3 din directiva menționată prevede:

„(1) Fiecare stat membru garantează că serviciile societății informaționale prestate de un furnizor de servicii stabilit pe teritoriul său respectă dispozițiile de drept intern aplicabile în statul membru în cauză și relevante pentru domeniul coordonat.

(2) Statele membre nu pot restrânge libera circulație a serviciilor societății informaționale din alte state membre invocând motive relevante pentru domeniul coordonat.

[...]

(4) Statele membre pot adopta măsuri derogatorii de la alineatul (2) în cazul unui anumit serviciu al societății informaționale, în cazul în care sunt îndeplinite următoarele condiții:

(a) măsurile sunt:

(i) necesare, dintr-unul din motivele următoare:

[...]

— protecția sănătății publice;

[...]

— protecția consumatorilor; [...]

(ii) luate împotriva unui serviciu mass-media audiovizual la cerere care aduce atingere obiectivelor menționate la punctul (i) sau care prezintă risc serios și grav de prejudiciere a acestor obiective;

(iii) proporționale cu aceste obiective;

[...]”

28. Articolul 8 din Directiva privind comerțul electronic, intitulat „Profesii reglementate”, prevede la alineatul (1) următoarele:

„Statele membre veghează ca utilizarea comunicărilor comerciale care fac parte dintr-un serviciu al societății informaționale sau constituie un astfel de serviciu prestat de un membru al unei profesii reglementate să fie permisă sub rezerva respectării normelor profesionale privind, în special, independența, demnitatea și onoarea profesiei, precum și secretul profesional și onestitatea față de clienți și alți membri ai profesiei.”

IV – Analiza noastră

A – *Cu privire la compatibilitatea dispozițiilor în litigiu ale Legii din 1958 și ale Decretului regal din 1934 cu Directiva privind practicile comerciale neloiale*

29. Prin intermediul primelor trei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență Curții să stabilească dacă reglementări naționale precum cele prevăzute de dispozițiile în litigiu ale Legii din 1958 și, respectiv, ale Decretului regal din 1934 pot intra în domeniul de aplicare al Directivei privind practicile comerciale neloiale și, dacă este cazul, dacă aceasta din urmă se opune reglementărilor menționate.

30. Această problemă se ridică în măsura în care Directiva privind practicile comerciale neloiale efectuează o armonizare completă a normelor naționale privind practicile comerciale neloiale, statele membre nefiind, așadar, autorizate să mențină sau să adopte norme naționale mai restrictive decât cele prevăzute de această directivă, nici chiar pentru a asigura un nivel mai ridicat de protecție a consumatorilor¹².

31. Reiese dintr-o jurisprudență constantă că Directiva privind practicile comerciale neloiale se caracterizează printr-un domeniu de aplicare material deosebit de larg, Curtea considerând că aceasta „acoperă orice practică comercială care are o legătură directă cu promovarea, vânzarea sau furnizarea unui produs către consumatori”¹³. Astfel, noțiunea „practici ale întreprinderilor față de consumatori” este definită la articolul 2 litera (d) din această directivă ca fiind „orice acțiune, omisiune, comportament, demers sau comunicare comercială, *inclusiv publicitatea* și comercializarea, efectuată de un comerciant, în legătură directă cu promovarea, vânzarea sau furnizarea unui produs către consumatori”¹⁴. Noțiunea „produs” privește, la rândul său și în conformitate cu articolul 2 litera (c) din directiva menționată, orice bunuri sau servicii.

32. În plus, la articolul 3 alineatul (1) din Directiva privind practicile comerciale neloiale, legiuitorul Uniunii stabilește, în mod pozitiv, domeniul de aplicare al acestei directive, prevăzând că aceasta se aplică practicilor comerciale neloiale ale întreprinderilor față de consumatori înainte, în timpul și după o tranzacție comercială în legătură cu un produs.

33. *A priori*, Directiva privind practicile comerciale neloiale se aplică, așadar, tuturor tranzacțiilor între întreprinderi și consumatori, din toate sectoarele de activitate.

34. Or, legiuitorul Uniunii a prevăzut expres anumite limitări privind aplicarea acesteia.

35. Pe de o parte, potrivit articolului 3 alineatul (3) din Directiva privind practicile comerciale neloiale, aceasta „nu aduce atingere dispozițiilor comunitare sau *de drept intern* în legătură cu *sănătatea*”¹⁵. Astfel, în considerentul (9) al acestei directive, legiuitorul Uniunii precizează că „[s]tatele membre vor putea [...] să mențină sau să instituie restricții sau interdicții ale practicilor comerciale din motive de protecție a sănătății [...] consumatorilor pe teritoriul lor”.

12 — A se vedea Hotărârea din 23 aprilie 2009, VTB-VAB și Galatea (C-261/07 și C-299/07, EU:C:2009:244), Hotărârea din 14 ianuarie 2010, Plus Warenhandelsgesellschaft (C-304/08, EU:C:2010:12), precum și Hotărârea din 9 noiembrie 2010, Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag (C-540/08, EU:C:2010:660).

13 — Hotărârea din 16 iulie 2015, Abcur (C-544/13 și C-545/13, EU:C:2015:481, punctul 74, precum și jurisprudența citată).

14 — Sublinierea noastră.

15 — Sublinierea noastră.

36. Prin urmare, deși Directiva privind practicile comerciale neloiale are drept obiectiv să efectueze o armonizare completă a normelor naționale referitoare la practicile amintite, statele membre rămân totuși libere să adopte măsuri mai restrictive în cazul practicilor publicitare care implică sănătatea consumatorilor. În cazul menționat, aceste măsuri naționale urmăresc să protejeze interese care depășesc simpla protecție a intereselor economice ale consumatorilor prevăzută de această directivă în considerentele (6) și (8), precum și la articolul 1.

37. Astfel, în Orientările privind punerea în aplicare a Directivei privind practicile comerciale neloiale¹⁶, precum și în Primul raport privind aplicarea acesteia¹⁷, Comisia Europeană subliniază că, dacă măsurile adoptate de statele membre urmăresc să protejeze interese care nu sunt de natură economică, acestea nu intră în domeniul de aplicare al directivei amintite. Prin urmare, potrivit Comisiei, directiva menționată nu repune în discuție posibilitatea statelor membre de a adopta norme mai restrictive de reglementare a practicilor comerciale din motive de protecție a sănătății consumatorilor¹⁸.

38. Pe de altă parte, articolul 3 alineatul (8) din Directiva privind practicile comerciale neloiale prevede că „[aceasta] nu aduce atingere [...] codurilor de conduită deontologică sau altor dispoziții speciale privind profesiile reglementate pe care statele membre le pot impune comercianților, în conformitate cu legislația comunitară, pentru a garanta faptul că aceștia îndeplinesc un nivel ridicat de integritate”.

39. Prin urmare, statele membre rămân de asemenea libere să adopte norme mai restrictive în ceea ce privește practicile membrilor unei profesii reglementate, precum profesia de medic stomatolog, căreia îi aparține în speță persoana în cauză.

40. În consecință, pentru a intra în domeniul de aplicare al Directivei privind practicile comerciale neloiale, produsul în cauză trebuie să respecte, pe de o parte, condițiile prevăzute la articolul 3 alineatul (1) din această directivă și, pe de altă parte, nu trebuie să intre sub incidența uneia dintre limitările prevăzute în mod expres de legiuitorul Uniunii la articolul 3 alineatele (3) și (8) din aceasta.

41. Or, deși este cert că serviciul în discuție în litigiul principal constituie, potrivit articolului 2 litera (d) din directiva menționată, o practică comercială a unei întreprinderi față de un consumator în măsura în care este vorba despre practici publicitare referitoare la servicii stomatologice, instanța de trimitere arată că dispozițiile în litigiu ale Legii din 1958 și ale Decretului regal din 1934 urmăresc să protejeze sănătatea publică și, respectiv, demnitatea profesiei de medic stomatolog, astfel încât considerăm că limitările prevăzute la articolul 3 alineatele (3) și (8) din Directiva privind practicile comerciale neloiale sunt aplicabile.

42. Interzicerea oricărui tip de publicitate referitoare la prestările de servicii stomatologice, cum este cea prevăzută la articolul 1 din Legea din 1958, și cerințele privind discreția impuse la articolul 8 quinques din Decretul regal din 1934 au, așadar, înainte de toate, un obiectiv medical înainte de a avea un obiectiv economic. Acestea contribuie, astfel cum a arătat guvernul belgian în observațiile prezentate, la demnitatea profesiei, evitând afectarea calității prestațiilor, a integrității medicilor și a încrederii care trebuie să existe între prestatorul de servicii stomatologice și pacientul său prin practici publicitare precum cele în discuție în litigiul principal, care urmăresc să câștige pacienți prin propagandă.

16 — SEC(2009) 1666.

17 — COM(2013) 139 final.

18 — A se vedea punctul 1.6 și, respectiv, punctul 3.2.

43. Având în vedere aceste elemente, propunem, aşadar, Curţii să declare că Directiva privind practicile comerciale neloiale trebuie interpretată în sensul că nu se aplică, din motivul limitărilor prevăzute expres de legiuitorul Uniunii la articolul 3 alineatele (3) şi (8) din aceasta, unei reglementări naţionale precum cea prevăzută la articolul 1 din Legea din 1958, care interzice orice tip de publicitate referitoare la prestările de servicii stomatologice, şi nici unei reglementări naţionale precum cea prevăzută la articolul 8 quinquies din Decretul regal din 1934, care stabileşte cerinţele privind discreţia pe care trebuie să le respecte plăcuţa de la intrare a unui cabinet stomatologic.

B – Cu privire la compatibilitatea dispoziţiilor în litigiu ale Legii din 1958 cu Directiva privind comerţul electronic

44. Prin intermediul celei de a patra şi al celei de a cincea întrebări, instanţa de trimitere solicită Curţii să stabilească dacă o reglementare naţională precum cea prevăzută la articolul 1 din Legea din 1958, care interzice orice tip de publicitate referitoare la prestările de servicii stomatologice, inclusiv pe cale electronică, poate intra în domeniul de aplicare al Directivei privind comerţul electronic şi, dacă este cazul, dacă această reglementare constituie, în sensul directivei menţionate, o restricţie privind libera prestare a serviciilor de comerţ electronic.

45. Directiva privind comerţul electronic urmăreşte să contribuie la dezvoltarea „serviciilor societăţii informaţionale” şi la punerea în valoare a posibilităţilor oferite de piaţa internă comerţului electronic, pentru a stimula creşterea economică şi competitivitatea între întreprinderile europene¹⁹.

46. Directiva menţionată reglementează numai anumite aspecte juridice ale comerţului electronic²⁰. Astfel cum a arătat Curtea în Hotărârea din 25 octombrie 2011, eDate Advertising şi alţii²¹, aceasta nu urmăreşte o armonizare a normelor materiale, ci defineşte un „domeniu coordonat”, care se referă la cerinţele pe care furnizorul de servicii trebuie să le respecte²².

47. În conformitate cu articolul 2 litera (h) din Directiva privind comerţul electronic, „domeniul coordonat” se referă la ansamblul cerinţelor prevăzute de legislaţiile naţionale pe care furnizorul de servicii trebuie să le respecte şi care privesc atât accesul la activitatea unui serviciu al societăţii informaţionale, cât şi desfăşurarea acesteia, cum ar fi cerinţele privind comportamentul furnizorului de servicii, calitatea sau conţinutul serviciului sau răspunderea furnizorului de servicii.

19 — A se vedea articolul 1 şi considerentele (2) şi (3) ale acestei directive, precum şi Hotărârea din 16 octombrie 2008, Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände (C-298/07, EU:C:2008:572, punctul 19).

20 — A se vedea titlul, articolul 1 alineatul (2) şi considerentele (6) şi (7) ale Directivei privind comerţul electronic.

21 — C-509/09 şi C-161/10, EU:C:2011:685.

22 — Punctul 57 din această hotărâre.

48. Articolul 2 litera (a) din această directivă definește „serviciile societății informaționale” ca fiind „orice serviciu prestat în mod normal în scopul obținerii unei remunerații, la distanță, prin mijloace electronice și la solicitarea individuală a beneficiarului serviciului”²³. Reiese din considerentul (18) al Directivei privind comerțul electronic și din jurisprudența Curții²⁴ că aceste servicii înglobează serviciile care sunt prestate la distanță prin intermediul echipamentului electronic de prelucrare și stocare a datelor și se extind la servicii care nu sunt remunerate de cei care le primesc, cum ar fi serviciile care furnizează informații on-line ori comunicări comerciale²⁵.

49. În speță, publicitatea referitoare la prestările de servicii stomatologice efectuată de domnul Vanderborght prin intermediul unui site internet pe care l-a creat intră, în opinia noastră, în domeniul de aplicare al Directivei privind comerțul electronic.

50. Nu numai că o astfel de publicitate constituie o „comunicare comercială” on-line în sensul articolului 2 litera (f) din această directivă, dar este și efectuată de un membru al unei profesii reglementate, ceea ce legiuitorul Uniunii autorizează în mod expres la articolul 8 alineatul (1) din directiva menționată. Astfel, în cadrul dispoziției amintite, acesta stabilește principiul potrivit căruia statele membre trebuie să se asigure că membrii unei profesii reglementate pot face publicitate pe internet sub rezerva respectării normelor profesiei.

51. În consecință, o reglementare națională precum cea în discuție în litigiul principal poate intra sub incidența dispozițiilor prevăzute de legiuitorul Uniunii în cadrul Directivei privind comerțul electronic.

52. Vom examina, în continuare, dispozițiile de fond ale acestei directive.

53. Considerăm că compatibilitatea cu dreptul Uniunii a reglementării în discuție în litigiul principal trebuie să fie examinată în lumina articolului 3 alineatul (1) și a articolului 8 alineatul (1) din directiva menționată.

54. Articolul 3 din Directiva privind comerțul electronic, intitulat „Dispoziții generale”, constituie, astfel, „piatra de temelie” a acestei directive²⁶.

55. Articolul 3 alineatul (1) din directiva menționată stabilește principiul potrivit căruia serviciile societății informaționale sunt supuse regimului juridic al statului membru în care este stabilit furnizorul de servicii²⁷.

23 — A se vedea de asemenea considerentul (17) al directivei menționate, care precizează că „[a]ceastă definiție cuprinde orice serviciu furnizat în mod obișnuit contra unei remunerații, la distanță, prin intermediul echipamentului electronic, de prelucrare [...] și stocare a datelor, la cererea individuală a destinatarului serviciilor”.

24 — Hotărârea din 23 martie 2010, Google France și Google (C-236/08-C-238/08, EU:C:2010:159, punctul 110), Hotărârea din 12 iulie 2011, L'Oréal și alții (C-324/09, EU:C:2011:474, punctul 109), precum și Hotărârea din 11 septembrie 2014, Papasavvas (C-291/13, EU:C:2014:2209, punctele 28 și 29).

25 — Comisia intenționează astfel să se refere la serviciile de informare on-line precum zierele on-line, vânzarea on-line de produse și servicii (cărți, servicii financiare, călătorii), publicitatea on-line, serviciile de agrement și serviciile intermediare de bază (accesul la internet, precum și transmiterea și găzduirea informațiilor), serviciile profesionale on-line (avocați, medici, experți contabili, agenți imobiliari), serviciile de divertisment on-line precum video la cerere, serviciile on-line de publicitate și marketing direct, precum și serviciile de furnizare a accesului la „rețeaua mondială”. Erau vizate de asemenea serviciile furnizate gratuit beneficiarilor și persoanelor finanțate, de exemplu prin publicitate sau sponsorizare (a se vedea în special Comunicatul de presă al Comisiei din 8 decembrie 1999 [documentul IP/99/952] și p. 4 din Raportul Comisiei către Parlamentul European, Consiliu și Comitetul Economic și Social European – Primul raport privind aplicarea Directivei privind comerțul electronic [COM(2003) 702 final, denumit în continuare „Primul raport privind aplicarea Directivei privind comerțul electronic”]).

26 — A se vedea p. 4 din Primul raport privind aplicarea Directivei privind comerțul electronic.

27 — Hotărârea din 25 octombrie 2011, eDate Advertising și alții (C-509/09 și C-161/10, EU:C:2011:685, punctul 57). A se vedea de asemenea considerentul (22) al directivei menționate.

56. Dispoziția amintită permite, astfel, fiecărui stat membru să se asigure că serviciile oferite de un furnizor de servicii stabilit pe teritoriul său respectă dispozițiile naționale care sunt aplicabile în acest stat membru și care fac parte din „domeniul coordonat”. Potrivit legiutorului Uniunii, acest mecanism trebuie să permită controlul serviciilor societății informaționale la sursa activității, pentru a asigura o protecție eficientă a obiectivelor de interes general²⁸.

57. Astfel, în Hotărârea din 25 octombrie 2011, eDate Advertising și alții²⁹, Curtea a constatat, având în vedere „domeniul coordonat” prevăzut de Directiva privind comerțul electronic, că normele privind dreptul civil, precum și cele referitoare la răspunderea furnizorilor de servicii fac parte din regimul juridic al statului membru în care este stabilit furnizorul de servicii. În lipsa unor dispoziții de armonizare la nivelul Uniunii, Curtea a constatat, astfel, caracterul obligatoriu al normelor materiale cărora statul membru a decis să le supună furnizorii de servicii și serviciile acestora³⁰.

58. În opinia noastră, acest raționament este aplicabil prin analogie în contextul unei comunicări comerciale efectuate prin internet, în măsura în care „domeniul coordonat” prevăzut de Directiva privind comerțul electronic se referă de asemenea, astfel cum prevede articolul 2 litera (h) punctul (i) a doua liniuță din aceasta, la cerințele privind comportamentul furnizorului de servicii, precum și calitatea și conținutul unei publicități.

59. În aceste condiții, considerăm că mecanismul prevăzut la articolul 3 alineatul (1) din această directivă prevede, în ceea ce privește publicitatea pe internet, aplicarea dreptului material în vigoare în statul membru în care este stabilit furnizorul de servicii.

60. În consecință, în prezenta cauză, nimic nu pare să se opună aplicării legislației belgiene, întrucât serviciul în discuție în litigiul principal nu provine dintr-un alt stat membru decât Regatul Belgiei, iar domnul Vanderborght este stabilit pe teritoriul belgian.

61. Prin urmare, nu ne aflăm în cazul avut în vedere la articolul 3 alineatul (2) din Directiva privind comerțul electronic³¹.

62. În aceste condiții, trebuie luate în considerare, în continuare, normele prevăzute în mod expres de legiutorul Uniunii la articolul 8 alineatul (1) din directiva menționată, cu privire la comunicările comerciale efectuate în mod specific de membrii unei profesii reglementate.

28 — A se vedea considerentul (22) al Directivei privind comerțul electronic.

29 — C-509/09 și C-161/10, EU:C:2011:685.

30 — Punctele 58 și 59 din această hotărâre.

31 — Această dispoziție interzice statelor membre să restrângă libera circulație a serviciilor societății informaționale din alte state membre invocând motive relevante pentru domeniul coordonat. În speță, dispoziția menționată nu poate fi aplicabilă, în opinia noastră, în măsura în care serviciul în discuție în litigiul principal nu provine dintr-un alt stat membru decât Regatul Belgiei, ci este prestat de un furnizor stabilit în acest stat (a se vedea prin analogie Hotărârea din 11 septembrie 2014, Papasavvas, C-291/13, EU:C:2014:2209, punctul 35). În orice caz, este interesant de observat că, potrivit articolului 3 alineatul (4) litera (a) din Directiva privind comerțul electronic, statele membre pot deroga de la această interdicție de principiu în cazul în care măsura este, în primul rând, necesară în scopul protecției ordinii publice, a sănătății publice, a securității publice și a consumatorilor, în al doilea rând, este adoptată împotriva unui serviciu al societății informaționale care aduce atingere sau riscă să aducă atingere acestor obiective și, în al treilea rând, este proporțională cu obiectivele amintite. Astfel, în cazul în care furnizorul de servicii ale societății informaționale ar fi stabilit într-un alt stat membru decât Regatul Belgiei, acest stat membru ar avea dreptul să adopte măsuri care restrâng libera prestare a serviciilor de comerț electronic pentru motive cum sunt cele în discuție în prezenta cauză, legate de protecția sănătății publice și a consumatorilor, cu condiția totuși ca aceste derogări să respecte condițiile prevăzute la articolul 3 alineatul (4) litera (a) din directiva amintită. Ținând seama de considerațiile pe care le vom dezvolta la punctele 93 și următoarele din prezentele concluzii, aceste condiții ar fi cel mai probabil îndeplinite.

63. Astfel, reiese din prima parte a acestei dispoziții că statele membre sunt, în principiu, obligate să permită membrilor unei profesii reglementate să recurgă la comunicări comerciale prin intermediul comerțului electronic. Astfel cum subliniază Comisia în Primul raport privind aplicarea Directivei privind comerțul electronic, aceasta înseamnă că membrii profesiilor reglementate pot transmite informații clienților lor prin intermediul site-urilor internet, ceea ce, arată aceasta, anterior nu era posibil într-un anumit număr de state membre³².

64. Acest principiu cunoaște totuși o excepție referitoare la respectarea normelor deontologice ale profesiei.

65. Astfel, în cea de a doua parte a acestei dispoziții, legiuitorul Uniunii autorizează statele membre să adopte restricții specifice pentru a asigura respectarea normelor profesionale privind „în special” independența, demnitatea și onoarea profesiei, precum și secretul profesional și onestitatea față de clienți și alți membri ai profesiei. În acest sens, se poate observa, așadar, foarte clar că, potrivit considerentului (33) al Directivei privind comerțul electronic, aceasta „completează” dreptul intern cu privire la profesiile reglementate.

66. În cadrul autorizării unor astfel de restricții, legiuitorul Uniunii distinge între serviciile furnizate de membrii unei profesii reglementate și cele oferite de orice alt furnizor de servicii, întrucât medicina, vânzarea medicamentelor sau consilierea juridică și redactarea actelor notariale nu constituie o activitate comercială obișnuită. Natura acestor activități nu permite publicitatea în aceleași condiții precum pentru alți furnizori de servicii, aceștia fiind liberi să promoveze serviciile pe care le furnizează prin orice formă de comunicare, pentru a incita consumatorii să recurgă la acestea.

67. Motivele care justifică aceste restricții nu sunt exhaustive, astfel cum demonstrează utilizarea, la articolul 8 alineatul (1) din Directiva privind comerțul electronic, a locuțiunii adverbiale „în special”. Or, este neîndoielnic că respectarea normelor profesionale din domeniul sănătății include protecția sănătății publice și în special pe cea a pacientului, aceasta reprezentând prima obligație a chirurgilor stomatologi, astfel cum reiese din Codul deontologic al acestei profesii, precum și din cel al profesiei de medic³³. Prin urmare, o legislație națională precum cea în discuție în litigiul principal trebuie interpretată în sensul în care contribuie vădit la respectarea normelor deontologice ale profesiei de stomatolog. Prin interzicerea oricărei forme de publicitate privind serviciile stomatologice, Regatul Belgiei urmărește să evite o atingere adusă încrederii pe care o au pacienții în medicul stomatolog, afectând demnitatea profesiei, precum și compromiterea în final a calității serviciilor în detrimentul sănătății pacienților. Acesta urmărește de asemenea să evite afectarea integrității medicilor stomatologi ca urmare a propagandei, precum și atingerea adusă reputației acestora prin demersuri precum cele întreprinse de domnul Vanderborght, care difuzează pe site-ul său internet mărturii ale pacienților care indică diferențe față de tratamentele altor medici stomatologi.

68. Prin urmare, în opinia noastră, restricțiile prevăzute la articolul 1 din Legea din 1958 pot fi justificate, în sensul articolului 8 alineatul (1) din Directiva privind comerțul electronic, pentru motive legate de respectarea normelor deontologice ale profesiei de medic stomatolog.

32 — A se vedea punctul 4.4 din acest raport.

33 — A se vedea articolul R. 4127-215 din Codul deontologic al chirurgilor stomatologi, potrivit căruia sunt interzise orice procedee directe sau indirecte de publicitate. Articolul R 4127-19 din Codul sănătății publice, aplicabil profesiei de medic, prevede următoarele:
„Medicina nu trebuie practică ca o activitate comercială.
Sunt interzise toate procedeele directe sau indirecte de publicitate și în special orice amenajare sau semnalizare care conferă locului de desfășurare a activității o aparență comercială.”

69. Ținând seama de aceste elemente, apreciem că Directiva privind comerțul electronic, în special, articolul 3 alineatul (1) și articolul 8 alineatul (1) din aceasta, trebuie interpretată în sensul că nu se opune unei reglementări naționale precum cea prevăzută la articolul 1 din Legea din 1958, care interzice prestatorilor de servicii stomatologice, în cadrul unei profesii liberale sau al unui cabinet stomatologic, să facă, prin intermediul internetului, orice tip de publicitate pentru serviciile prestate, în măsura în care această reglementare urmărește să asigure respectarea normelor profesiei și se aplică unui prestator stabilit pe teritoriul național.

70. În continuare, compatibilitatea cu dreptul Uniunii a reglementării menționate trebuie apreciată în lumina dreptului primar.

C – Cu privire la compatibilitatea dispozițiilor în litigiu ale Legii din 1958 cu libertatea de stabilire și cu libera prestare a serviciilor

71. Prin cea de a șasea întrebare, instanța de trimitere solicită Curții în esență să stabilească dacă articolele 49 TFUE și 56 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei legislații a unui stat membru care interzice prestatorilor de servicii stomatologice, în cadrul unei profesii liberale sau al unui cabinet stomatologic, să facă orice tip de publicitate destinată publicului larg, în mod direct sau indirect, pentru serviciile prestate.

72. Astfel cum reiese dintr-o jurisprudență constantă, activitățile medicale și paramedicale, în special cele care privesc serviciile stomatologice, intră în domeniul de aplicare al dispozițiilor tratatului care garantează libertățile de circulație³⁴.

73. Or, potrivit unei jurisprudențe constante, aceste dispoziții nu sunt aplicabile unei situații limitate din toate punctele de vedere la teritoriul unui singur stat membru³⁵. Aplicarea dispozițiilor tratatului care privesc libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor este, așadar, subordonată existenței unui element de extraneitate.

74. În prezenta cauză, este adevărat că domnul Vanderborght își exercită activitatea în Belgia, unde este stabilit, și face obiectul unor proceduri penale în acest stat. Acestea din urmă au fost inițiate nu numai deoarece persoana în cauză a amplasat la intrarea în cabinetul său o placă care nu îndeplinește cerințele privind discreția impuse de legislația națională, ci și pentru că a făcut publicitate într-un ziar local și prin intermediul site-ului său internet.

75. Or, spre deosebire de domnul Doulamis în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 13 martie 2008, Doulamis (C-446/05, EU:C:2008:157), care doar a publicat anunțuri publicitare într-un anuar național pe suport de hârtie, domnul Vanderborght a făcut publicitate prin intermediul unui instrument care, prin natura sa, nu cunoaște frontiere.

76. În Hotărârea din 25 octombrie 2011, eDate Advertising și alții³⁶, cu privire la o pretinsă încălcare a drepturilor referitoare la personalitate prin intermediul unor informații postate pe un site internet, Curtea a recunoscut că „postarea unor informații pe un site internet se distinge de difuzarea teritorială a unui suport de comunicare, precum un imprimat, prin faptul că aceasta vizează, prin esența sa, ubicuitatea informațiilor menționate. Acestea pot fi consultate instantaneu de un număr

34 — A se vedea printre altele, în ceea ce privește libertatea de stabilire, Hotărârea din 1 februarie 2001, Mac Quen și alții (C-108/96, EU:C:2001:67, punctul 24), precum și Hotărârea din 10 martie 2009, Hartlauer (C-169/07, EU:C:2009:141), în ceea ce privește libera prestare a serviciilor în domeniul medical, Hotărârea din 31 ianuarie 1984, Luisi și Carbone (286/82 și 26/83, EU:C:1984:35), precum, în ceea ce privește serviciile stomatologice și în special un tratament ortodontic, Hotărârea din 28 aprilie 1998, Kohll (C-158/96, EU:C:1998:171).

35 — A se vedea printre altele Hotărârea din 16 februarie 1995, Aubertin și alții (C-29/94-C-35/94, EU:C:1995:39, punctul 9 și jurisprudența citată), Hotărârea din 21 octombrie 1999, Jägerskiöld (C-97/98, EU:C:1999:515, punctul 42 și jurisprudența citată), precum și Hotărârea din 11 iulie 2002, Carpenter (C-60/00, EU:C:2002:434, punctul 28).

36 — C-509/09 și C-161/10, EU:C:2011:685.

nedeterminat de utilizatori de internet pretutindeni în lume, independent de orice intenție a editorului acestora privind consultarea lor în afara statului membru în care este stabilit”³⁷. Curtea a dedus din aceasta că „[r]ezultă [...] că internetul reduce utilitatea criteriului referitor la difuzare, în măsura în care raza difuzării informațiilor postate este în principiu universală”³⁸.

77. În contextul internetului, publicitatea comercială pe cale electronică realizată de domnul Vanderborght este, așadar, suficientă pentru a îndeplini, în opinia noastră, criteriul extraneității, în măsura în care aceasta poate să ajungă la un public și, în consecință, să atragă pacienți situați într-un alt stat membru decât statul membru în care este stabilită persoana interesată.

78. Curtea a admis, de altfel, că acest element de extraneitate poate proveni nu numai de la prestator însuși, ci și de la destinatar. În Hotărârea din 11 iunie 2015, *Berlington Hungary și alții*³⁹, aceasta a constatat, astfel, existența unui interes transfrontalier în măsura în care o parte dintre clienții societăților comerciale care exploatează jocuri de tip slot machine erau cetățeni ai Uniunii care își petreceau vacanța în Ungaria, precizând astfel că „serviciile pe care un prestator stabilit într-un stat membru le furnizează, fără a se deplasa, unui destinatar stabilit într-un alt stat membru constituie o prestare de servicii transfrontalieră în sensul articolului 56 TFUE”⁴⁰.

79. Prin urmare, în lumina acestor elemente, considerăm că litigiul principal prezintă suficiente elemente de legătură cu dreptul Uniunii, permițând astfel Curții să aprecieze compatibilitatea legislației naționale în discuție în litigiul principal cu libertățile de circulație garantate de Tratatul FUE.

1. Cu privire la dreptul primar aplicabil

80. Cu titlu introductiv, trebuie analizat dacă legislația națională în discuție în litigiul principal trebuie examinată din perspectiva libertății de stabilire sau din cea a liberei prestări a serviciilor.

81. Astfel, reiese din jurisprudența Curții că, atunci când o măsură națională se referă atât la libera prestare a serviciilor, cât și la libera circulație a capitalurilor, Curtea examinează măsura în discuție, în principiu, numai în raport cu una dintre aceste două libertăți dacă se dovedește că, în circumstanțele cauzei principale, una dintre ele este cu totul secundară în raport cu cealaltă și poate fi analizată în cadrul celeilalte⁴¹.

82. Or, în opinia noastră, aceasta este situația în speță. Astfel, în prezenta cauză, înclinăm să considerăm că centrul de greutate este situat mai mult în partea liberei prestări a serviciilor, ținând seama de scopul urmărit de domnul Vanderborght prin intermediul publicității făcute nu numai în ziarele locale, ci și prin crearea unui site internet. Prin intermediul practicilor publicitare menționate, acesta urmărește să câștige noi clienți, indiferent dacă aceștia sunt stabiliți în statul membru în care este stabilit acesta sau într-un alt stat membru⁴².

37 — Punctul 45 din această hotărâre.

38 — Punctul 46 din hotărârea menționată.

39 — C-98/14, EU:C:2015:386.

40 — Punctele 25 și 26, precum și jurisprudența citată.

41 — Hotărârea din 26 mai 2016, *NN (L) International* (C-48/15, EU:C:2016:356, punctul 39 și jurisprudența citată).

42 — Astfel cum a decis Curtea în Hotărârea din 8 martie 2001, *Gourmet International Products* (C-405/98, EU:C:2001:135), cu privire la o lege care interzicea difuzarea oricăror mesaje publicitare pentru băuturi alcoolice către consumatori, „libera prestare a serviciilor poate fi invocată de o întreprindere împotriva statului în care este stabilită în cazul în care serviciile sunt furnizate unor destinatari stabiliți în alt stat membru” (punctul 37 și jurisprudența citată).

83. Deși libertatea de stabilire poate fi de asemenea afectată de o interdicție precum cea în discuție în litigiul principal, în sensul că poate constitui, pentru profesioniștii stabiliți într-un alt stat membru, un obstacol serios în calea pătrunderii pe piața serviciilor stomatologice și, prin urmare, în calea exercitării activităților acestora⁴³, această libertate apare în speță ca fiind secundară în raport cu libera prestare a serviciilor și poate fi analizată, în opinia noastră, în cadrul acesteia din urmă.

84. Prin urmare, în aceste condiții, propunem Curții să examineze compatibilitatea reglementării naționale în discuție în litigiul principal în raport cu articolul 56 TFUE.

2. Cu privire la existența unei restricții privind libera prestare a serviciilor

85. Potrivit jurisprudenței Curții, sunt considerate restricții privind libera prestare a serviciilor în sensul articolului 56 TFUE toate măsurile care interzic, îngreunează sau fac mai puțin atractivă exercitarea acestei libertăți⁴⁴.

86. Printre aceste măsuri se regăsesc cele care, chiar dacă sunt aplicabile fără distincție, restrâng dreptul prestatorilor stabiliți pe teritoriul statului membru de a oferi servicii eventualelor persoane interesate stabilite în alte state membre.

87. În Hotărârea din 10 mai 1995, *Alpine Investments*⁴⁵, Curtea a considerat că o reglementare a unui stat membru care interzice unei întreprinderi stabilite pe teritoriul său să contacteze telefonic particulari stabiliți în alte state membre pentru a le propune diferite servicii financiare poate constitui o restricție privind libera prestare a serviciilor. Curtea a apreciat, mai întâi, că faptul că aceste servicii constituie simple oferte adresate de un prestator stabilit într-un stat membru unui destinatar stabilit în alt stat membru și care nu este încă determinat nu împiedică aplicarea articolului 56 TFUE. Potrivit Curții, libera prestare a serviciilor ar deveni astfel iluzorie în cazul în care reglementările naționale ar putea împiedica în mod liber ofertele de servicii⁴⁶. Curtea a arătat, în continuare, că o astfel de interdicție, în măsura în care lipsește operatorii în cauză de o metodă rapidă și directă de publicitate și de intrare în contact cu clienții potențiali care se găsesc în alte state membre restrânge libertatea garantată la articolul 56 TFUE, chiar și în cazul în care interdicția în cauză emană de la statul membru în care este stabilit prestatorul. Curtea amintește, astfel, jurisprudența sa constantă. Dreptul la libera prestare a serviciilor poate fi invocat de o întreprindere împotriva statului în care este stabilită în cazul în care serviciile sunt furnizate unor destinatari stabiliți în alt stat membru⁴⁷.

88. Considerăm că acest raționament poate fi transpus unei reglementări naționale cum este cea în discuție în litigiul principal, care interzice orice tip de publicitate în materie de servicii stomatologice.

43 — A se vedea, cu privire la acest aspect, analiza Curții din Hotărârea din 17 iulie 2008, *Corporación Dermoestética* (C-500/06, EU:C:2008:421). În cauza în care a pronunțat această hotărâre, Curtea a examinat efectiv compatibilitatea, în raport atât cu articolul 49 TFUE, cât și cu articolul 56 TFUE, a unei reglementări naționale care interzicea, pe canalele de televiziune naționale, publicitatea pentru tratamentele medicale și chirurgicale efectuate în unitățile medicale private. Or, în această cauză, o astfel de apreciere era, în opinia noastră, pe deplin justificată având în vedere împrejurările specifice ale speței, *Corporación Dermoestética SA* fiind o societate cu sediul în Spania care urmărea, prin intermediul contractului încheiat cu un prestator de servicii italian, difuzarea de mesaje publicitare pe un canal național de televiziune italian (a se vedea punctele 33 și 34 din hotărârea menționată).

44 — Hotărârea din 28 ianuarie 2016, *Laezza* (C-375/14, EU:C:2016:60, punctul 21 și jurisprudența citată).

45 — C-384/93, EU:C:1995:126.

46 — Punctele 18-22 din această hotărâre.

47 — Punctele 28-30 din hotărârea menționată. A se vedea de asemenea Hotărârea din 8 martie 2001, *Gourmet International Products* (C-405/98, EU:C:2001:135, punctul 37 și jurisprudența citată).

89. Rezultă că publicitatea⁴⁸ prin intermediul presei sau al internetului este un instrument esențial care permite operatorilor economici, indiferent de dimensiunea lor, să se facă cunoscuți și să îi informeze pe consumatori cu privire la serviciile pe care le propun. Aceasta joacă astfel un rol determinant în posibilitatea unui prestator de a-și lărgi clientela. În această privință, publicitatea pe internet constituie în prezent un mijloc de informare extrem de eficient care poate să ajungă la un public foarte numeros și să trezească interesul unor clienți stabiliți în alte state membre. Publicitatea favorizează de asemenea concurența, în măsura în care constituie mijlocul prin care operatorii economici încearcă să îi convingă pe consumatori să recurgă la serviciile lor mai degrabă decât la cele ale concurenților. În sfârșit, astfel cum a subliniat Comisia în Primul raport privind aplicarea Directivei privind comerțul electronic, publicitatea prin internet constituie o sursă majoră de venituri pentru numeroși prestatori de servicii ale societății informaționale⁴⁹.

90. Interzicerea oricărui tip de publicitate în domeniul serviciilor stomatologice, astfel cum este prevăzută de Legea din 1958, privează, așadar, un profesionist cum este domnul Vanderborght de un mijloc eficient de informare de a-și face cunoscute serviciile unor potențiali clienți stabiliți în alte state membre. Prin urmare, această interdicție este de natură să îngreuneze oferta de servicii stomatologice destinate pacienților stabiliți în alte state membre. În plus, astfel cum am subliniat în Concluziile noastre prezentate în cauza Doulamis (C-446/05, EU:C:2007:701), un astfel de regim de publicitate privează prestatorii de servicii de publicitate stabiliți în alt stat membru decât Regatul Belgiei de posibilitatea de a-și oferi serviciile specialiștilor stabiliți în Belgia și îi împiedică de asemenea pe acești specialiști să recurgă la serviciile unor astfel de prestatori⁵⁰.

91. În aceste condiții, considerăm că o astfel de interdicție constituie o restricție privind libertatea garantată de articolul 56 TFUE.

92. În continuare, trebuie să se examineze dacă această restricție poate fi justificată.

3. Justificarea restricției

93. În cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 13 martie 2008, Doulamis (C-446/05, EU:C:2008:157), guvernul belgian a prezentat motivele care au dus la adoptarea interzicerii oricărui tip de publicitate de către prestatorii de servicii stomatologice. Potrivit acestui guvern, practicile publicitare care urmăresc să câștige clienți prin propagandă ar fi incompatibile cu exigențele de protecție a sănătății publice și cu cele privind demnitatea profesiei. Astfel de practici ar fi, într-adevăr, de natură să afecteze încrederea care trebuie să existe între prestatorul de servicii stomatologice și pacientul său, precum și calitatea și integritatea cadrelor medicale.

94. Apreciem că statele membre au dreptul de a interzice prestatorilor de servicii stomatologice să facă publicitate destinată publicului larg pentru serviciile prestate dacă această interdicție se limitează efectiv la promovarea acestor servicii. Ne întemeiem această analiză pe următoarele considerații.

48 — Importanța publicității în ceea ce privește accesul pe o piață a fost deja subliniată în mod repetat de Curte în domeniul liberei circulații a mărfurilor (a se vedea în această privință Hotărârea din 9 iulie 1997, De Agostini și TV-Shop, C-34/95-C-36/95, EU:C:1997:344, Hotărârea din 8 martie 2001, Gourmet International Products, C-405/98, EU:C:2001:135, precum și Hotărârea din 15 iulie 2004, Douwe Egberts, C-239/02, EU:C:2004:445, punctul 53) și în domeniul libertății de stabilire și al liberei prestări a serviciilor (a se vedea Hotărârea din 17 iulie 2008, Corporación Dermoestética, C-500/06, EU:C:2008:421). A se vedea de asemenea, cu privire la această jurisprudență, punctele 88-92 din Concluziile noastre prezentate în cauza Doulamis (C-446/05, EU:C:2007:701), precum și punctele 75-80 din Concluziile noastre prezentate în cauza Corporación Dermoestética (C-500/06, EU:C:2008:62).

49 — A se vedea punctul 4.3 din acest raport.

50 — A se vedea punctul 101 din concluziile noastre prezentate în această cauză.

95. Potrivit unei jurisprudențe constante, o restricție privind exercitarea libertăților de circulație poate fi justificată în cazul în care îndeplinește patru condiții, și anume ca această restricție să se aplice în mod nediscriminatoriu, să fie justificată de un motiv imperativ de interes general, să poată să asigure realizarea obiectivului urmărit și să nu depășească ceea ce este necesar pentru atingerea acestui obiectiv, dat fiind că o astfel de legislație nu îndeplinește această condiție, potrivit Curții, decât dacă răspunde cu adevărat preocupării privind atingerea sa în mod coerent și sistematic⁵¹.

96. Prima dintre aceste condiții este îndeplinită, întrucât regimul de publicitate în discuție în litigiul principal se aplică indiferent de statul membru în care sunt stabiliți prestatorii cărora li se adresează.

97. La fel, este incontestabil că a doua condiție este de asemenea îndeplinită.

98. Astfel, reiese dintr-o jurisprudență constantă că protecția sănătății și a vieții persoanelor, precum și a consumatorilor sunt obiective care fac parte dintre cele care pot fi considerate motive imperative de interes general care pot să justifice o restricție privind libera prestare a serviciilor⁵². De altfel, Curtea adaugă, în această privință, că sănătatea și viața persoanelor ocupă primul loc între interesele protejate prin acele dispoziții ale tratatului⁵³ care prevăd posibilitatea derogării de la interzicerea restricțiilor privind libertățile de circulație.

99. În opinia noastră, a treia condiție cerută de jurisprudență este de asemenea îndeplinită.

100. Astfel, este neîndoielnic că informarea publicului în domeniul sănătății trebuie să fie făcută pornind de la surse obiective și că publicitatea efectuată de prestatori înșiși nu îndeplinește în mod necesar această condiție de obiectivitate. În aceste condiții, interdicția impusă prestatorilor de a face orice tip de publicitate destinată publicului larg pentru serviciile prestate este de natură să îi împiedice pe aceștia să se angajeze în acțiuni de propagandă care ar putea aduce atingere încrederii pe care o au pacienții în medicii stomatologi, afectând demnitatea profesiei lor și compromițând astfel calitatea serviciilor oferite.

101. Întrebarea care se află în centrul prezentei cauze privește, așadar, în realitate, problema dacă o astfel de interdicție nu este disproporționată în raport cu asemenea obiective sau, cu alte cuvinte, dacă aceste obiective pot fi atinse într-un mod la fel de eficace prin măsuri mai puțin restrictive⁵⁴.

102. Prin urmare, existența acestei legislații ne determină să examinăm dacă protecția sănătății publice și cea a demnității profesiei pot justifica interdicția impusă prestatorilor de servicii stomatologice de a face publicitate în aceleași condiții ca orice alt prestator de servicii, respectiv de a promova serviciile pe care le oferă prin orice formă de comunicare, în scopul de a convinge consumatorii să le achiziționeze. De asemenea, se pune problema de a se stabili dacă aceste motive pot justifica interzicerea oricărei forme de publicitate destinate publicului larg.

103. Pentru aceleași motive precum cele prezentate în Concluziile noastre în cauza Doulamis (C-446/05, EU:C:2007:701), apreciem că protecția sănătății publice poate justifica interzicerea oricăror forme de comunicare atractive sau incitante destinate publicului larg, pentru motivele următoare.

51 — Hotărârea din 10 martie 2009, Hartlauer (C-169/07, EU:C:2009:141, punctul 55 și jurisprudența citată), Hotărârea din 12 septembrie 2013, Konstantinides (C-475/11, EU:C:2013:542, punctul 50 și jurisprudența citată), precum și Hotărârea din 28 ianuarie 2016, Laezza (C-375/14, EU:C:2016:60, punctul 36 și jurisprudența citată).

52 — Hotărârea din 12 septembrie 2013, Konstantinides (C-475/11, EU:C:2013:542, punctul 51 și jurisprudența citată).

53 — Hotărârea din 10 noiembrie 1994, Ortscheit (C-320/93, EU:C:1994:379, punctul 16), precum și Hotărârea din 12 noiembrie 2015, Visnapuu (C-198/14, EU:C:2015:751, punctul 118 și jurisprudența citată).

54 — A se vedea în această privință Hotărârea din 12 noiembrie 2015, Visnapuu (C-198/14, EU:C:2015:751, punctul 119 și jurisprudența citată).

104. În primul rând, prestările de servicii medicale nu constituie prestări de servicii obișnuite. Acestea produc efecte asupra integrității fizice a beneficiarului și asupra echilibrului său psihic. În plus, pacientul care recurge la acestea răspunde unei necesități reale privind restabilirea sănătății sale și, dacă este cazul, protecția vieții acestuia. Având în vedere importanța acestei mize, pacientul nu dispune, atunci când trebuie să decidă dacă recurge sau nu recurge la servicii medicale, de același liber arbitru de care dispune cu privire la alte servicii. Atunci când recurge la servicii medicale, pacientul nu își satisface o dorință, ci răspunde unei necesități.

105. În al doilea rând, domeniul serviciilor stomatologice, la fel ca ansamblul activităților din domeniul sănătății, constituie unul dintre domeniile în care, în opinia noastră, nivelul de „asimetrie a informației” dintre prestator și beneficiarul prestației, potrivit expresiei utilizate de Comisie în Raportul privind concurența în sectorul profesiilor liberale⁵⁵, este cel mai ridicat. Aceasta înseamnă că prestatorul dispune, în sectorul său de activitate, de un nivel de competență mult superior celui al beneficiarului, astfel încât acesta din urmă nu este în măsură să aprecieze în mod real calitatea serviciului propus.

106. Prin urmare, având în vedere această asimetrie a nivelului de competență și miza pe care o reprezintă pentru pacient decizia de a recurge sau de a nu recurge la servicii medicale, apreciem că relația de încredere dintre pacient și cadrul medical are un caracter esențial. Cu alte cuvinte, pacientul trebuie să fie convins că, atunci când respectivul medic îi prescrie sau îi recomandă un tratament medical, această prescripție sau recomandare este motivată exclusiv de protecția sănătății sale, iar nu de câștig.

107. Acesta este motivul pentru care considerăm că această relație de încredere ar fi în mod necesar afectată dacă prestatorii de servicii stomatologice ar avea dreptul să facă publicitate destinată publicului larg pentru a-și promova serviciile. Într-un astfel de caz, pacientul ar putea avea teama legitimă că, atunci când cadrul medical îi prescrie sau îi recomandă un tratament medical, această prescripție sau recomandare este motivată, cel puțin în parte, de interesul economic al respectivului cadru medical. Ca urmare, pacientul ar putea să relativizeze valoarea acestui sfat sau a acestei recomandări și să își compromită astfel starea de sănătate, prin refuzul sau amânarea tratamentului propus.

108. Indicarea tarifului nu este, în sine, lipsită de pericol. Nu se poate exclude posibilitatea ca profesioniștii să fie tentați să concureze în ceea ce privește prețul, în mod corespunzător concurenței cu privire la serviciul prestat, de unde ar putea rezulta o diminuare a înseși calității, dacă nu chiar a actului tehnic, în orice caz, de exemplu a protezei implantate, fapt pe care pacientul nu este apt din punct de vedere tehnic să îl evalueze.

109. În consecință, considerăm că protecția sănătății publice poate justifica în mod valabil interdicția impusă prestatorilor de servicii stomatologice de a face orice formă de publicitate destinată publicului larg în scopul de a-și promova serviciile.

110. În măsura în care legiuitorul Uniunii nu a adoptat norme comune sau armonizate privind publicitatea în domeniul serviciilor stomatologice, Curtea a decis în mod repetat că revine statelor membre sarcina de a decide cu privire la nivelul la care intenționează să asigure protecția sănătății publice și cu privire la modul în care acest nivel trebuie atins. Întrucât acesta poate varia de la un stat membru la altul, Curtea apreciază că este necesar să se recunoască statelor membre o marjă de apreciere în această privință⁵⁶.

55 — COM(2004) 83 final/2. A se vedea punctul 25 din acest raport.

56 — Hotărârea din 12 noiembrie 2015, Visnapuu (C-198/14, EU:C:2015:751, punctul 118 și jurisprudența citată).

111. Desigur, statele membre trebuie să exercite această competență asigurându-se cu privire la proporționalitatea și la necesitatea măsurilor adoptate⁵⁷.

112. În speță, interdicția prevăzută la articolul 1 din Legea din 1958 nu este contrară, în opinia noastră, articolului 56 TFUE. Ținând seama de specificul serviciilor în discuție în litigiul principal, de miza pe care o reprezintă pentru pacient decizia de a recurge sau de a nu recurge la servicii medicale și de relația de încredere care trebuie păstrată în mod necesar între cadrul medical și pacient, considerăm că această interdicție este perfect coerentă.

113. Pe de o parte, acest nivel de exigență în domeniul serviciilor medicale s-a exprimat printr-o reglementare foarte strictă a profesiilor din domeniul sănătății în diferitele state membre. Această reglementare bogată a determinat, de altfel, legiuitorul comunitar să adopte, în acest domeniu de activitate, primele directive sectoriale privind recunoașterea diplomelor necesare exercitării acestor profesii și armonizarea formării profesionale necesare pentru obținerea acestor diplome⁵⁸.

114. Pe de altă parte, relația dintre un pacient și un prestator de servicii medicale privește servicii pentru care exigența calității este în mod evident mai ridicată decât în alte sectoare de activitate. Sănătatea constituie, prin urmare, un domeniu în care libera circulație a cadrelor medicale a întâmpinat obstacole importante și în care recunoașterea reciprocă a necesitat o armonizare extinsă din partea legiuitorului Uniunii.

115. Totuși, interdicția prevăzută la articolul 1 din Legea din 1958 nu poate fi nelimitată.

116. Exercițarea activității de către prestatorii de servicii stomatologice, ca și de către ceilalți membri ai profesiilor din domeniul sănătății, impune în mod natural ca publicul să poată avea cunoștința de existența lor. Acest lucru presupune ca publicul să poată cunoaște identitatea prestatorului, persoană fizică sau juridică, serviciile pe care acesta este autorizat să le exercite, locul de exercitare a activității, orarul de consultații, precum și mijloacele de a intra în contact cu acesta, cum ar fi numere de telefon, de fax sau o adresă de internet.

117. Accesul publicului la astfel de informații obiective este, prin urmare, necesar pentru punerea în aplicare a liberei circulații a cadrelor medicale. Acest lucru contribuie de asemenea la o protecție mai eficientă a sănătății publice, prin favorizarea mobilității pacienților în interiorul Uniunii. Evoluția jurisprudenței Curții începând cu Hotărârile din 28 aprilie 1998, Decker⁵⁹ și Kohll⁶⁰, arată că pacienții sunt interesați din ce în ce mai des să primească îngrijiri medicale în alte state membre⁶¹. Această tendință apare din diverse motive. Pacienții doresc, astfel, să beneficieze de tratamente mai puțin costisitoare sau de servicii care nu există în statul în care au reședința sau chiar să primească îngrijiri mai repede decât în statul de origine. Această mobilitate a pacienților, prin faptul că le permite să accedă la servicii medicale la scară mai largă decât în statul membru de origine, contribuie de asemenea la protecția sănătății publice.

57 — Hotărârea din 25 iulie 1991, Aragonesa de Publicidad Exterior și Publivia (C-1/90 și C-176/90, EU:C:1991:327, punctul 16), și Hotărârea din 12 noiembrie 2015, Visnapuu (C-198/14, EU:C:2015:751, punctele 119 și 120, precum și jurisprudența citată).

58 — Primul regim sectorial de recunoaștere a diplomelor a fost adoptat, în ceea ce îi privește pe medici, încă din 1975. Acesta a fost urmat de alte cinci regimuri sectoriale, adoptate între 1977 și 1985, cu privire la asistenții medicali, la medicii stomatologi [prin Directiva 78/686/CEE a Consiliului din 25 iulie 1978 privind recunoașterea reciprocă a diplomelor, certificatelor și a altor titluri de calificare oficială ca medic stomatolog, inclusiv măsurile destinate să faciliteze exercitarea efectivă a dreptului de stabilire și a libertății de a presta servicii (JO 1978, L 233, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 61) și prin Directiva 78/687/CEE a Consiliului din 25 iulie 1978 privind coordonarea actelor cu putere de lege și actelor administrative privind activitățile medicilor stomatologi (JO 1978, L 233, p. 10, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 70)], la veterinari, la moașe și la farmaciști. Directivele sectoriale au fost abrogate și înlocuite cu Directiva 2005/36/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 septembrie 2005 privind recunoașterea calificărilor profesionale (JO 2005, L 255, p. 22, Ediție specială, 05/vol. 8, p. 3).

59 — C-120/95, EU:C:1998:167.

60 — C-158/96, EU:C:1998:171.

61 — A se vedea în această privință Hotărârea din 5 octombrie 2010, Elchinov (C-173/09, EU:C:2010:581).

118. O lege națională care interzice prestatorilor de servicii stomatologice să facă, în mod direct sau indirect, publicitate destinată publicului larg pentru serviciile prestate nu ar trebui să interzică simpla mențiune, fără caracter atractiv sau incitant, făcută de astfel de prestatori într-un anuar telefonic sau în alte mijloace de informare accesibile publicului, a indicațiilor care fac posibilă cunoașterea existenței acestora ca profesioniști, cum ar fi identitatea acestora, activitățile pe care sunt autorizați să le exercite, locul de exercitare a activității, orarul de funcționare și mijloacele de a intra în contact cu aceștia.

119. Nu considerăm că aceasta este situația, dacă ținem seama de dispozițiile articolului 1 din Legea din 1958 și de cele ale articolului 8 quinquies din Decretul regal din 1934.

120. În orice caz, revine instanței naționale sarcina de a aprecia dacă, în speță, mesajele publicitare pe care domnul Vanderborght le-a publicat în ziare locale și pe site-ul său internet depășesc cadrul acestei limite, în ceea ce privește în special formularea acestor anunțuri, includerea unor fotografii „înainte și după” și reproducerea unor mărturii ale pacienților care indică diferențe față de tratamentele altor medici stomatologi.

121. Având în vedere aceste considerații, propunem Curții să răspundă instanței de trimitere că o reglementare națională precum cea prevăzută la articolul 1 din Legea din 1958, care interzice prestatorilor de servicii stomatologice, în cadrul unei profesii liberale sau al unui cabinet stomatologic, să facă orice tip de publicitate destinată publicului larg, în mod direct sau indirect, pentru serviciile prestate constituie o restricție privind libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor în sensul articolelor 49 și 56 TFUE.

122. Totuși, această restricție este justificată de protecția sănătății publice în măsura în care legislația națională în discuție în litigiul principal nu are ca efect interzicerea simplei mențiuni, fără caracter atractiv sau incitant, făcută de astfel de prestatori într-un anuar telefonic sau în alte mijloace de informare accesibile publicului, a indicațiilor care fac posibilă cunoașterea existenței acestora ca profesioniști, cum ar fi identitatea acestora, activitățile pe care sunt autorizați să le exercite, locul de exercitare a activității, orarul de funcționare și mijloacele de a intra în contact cu aceștia.

V – Concluzie

123. În lumina considerațiilor care precedă, propunem Curții să răspundă *Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel* (Tribunalul de Primă Instanță de Limbă Neerlandeză din Bruxelles, Belgia) după cum urmează:

„1) Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului («Directiva privind practicile comerciale neloiale») trebuie interpretată în sensul că nu se aplică, din motivul limitărilor prevăzute expres de legiuitorul Uniunii la articolul 3 alineatele (3) și (8) din această directivă, unei reglementări naționale precum cea prevăzută la articolul 1 din *Wet betreffende de publiciteit inzake tandverzorging* (Legea privind publicitatea în materie de servicii stomatologice) din 15 aprilie 1958, în versiunea sa în vigoare la data faptelor din cauza principală, care interzice orice tip de publicitate referitoare la prestările de servicii stomatologice, și nici unei reglementări naționale precum cea prevăzută la articolul 8 quinquies din *Koninklijk besluit houdende reglement op de beoefening der tandheekunde* (Decretul regal privind reglementarea practicării stomatologiei) din 1 iunie 1934, în versiunea în vigoare la data faptelor din cauza principală, care stabilește cerințele privind discreția pe care trebuie să le respecte plăcuța de la intrare a unui cabinet stomatologic.

- 2) Directiva 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă (Directiva privind comerțul electronic), în special articolul 3 alineatul (1) și articolul 8 alineatul (1) din aceasta, trebuie interpretată în sensul că nu se opune unei reglementări naționale precum cea prevăzută la articolul 1 din Legea din 15 aprilie 1958 privind publicitatea în materie de servicii stomatologice, în versiunea în vigoare la data faptelor din cauza principală, care interzice prestatorilor de servicii stomatologice, în cadrul unei profesii liberale sau al unui cabinet stomatologic, să facă, prin intermediul internetului, orice tip de publicitate pentru serviciile prestate, în măsura în care această reglementare urmărește să asigure respectarea normelor profesiei și se aplică unui prestator stabilit pe teritoriul național.
- 3) O reglementare națională precum cea prevăzută la articolul 1 din Legea din 15 aprilie 1958 privind publicitatea în materie de servicii stomatologice, în versiunea în vigoare la data faptelor din cauza principală, care interzice prestatorilor de servicii stomatologice, în cadrul unei profesii liberale sau al unui cabinet stomatologic, să facă orice tip de publicitate destinată publicului larg, în mod direct sau indirect, pentru serviciile prestate, constituie o restricție privind libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor în sensul articolelor 49 și 56 TFUE.

Această restricție este justificată de protecția sănătății publice în măsura în care legislația națională în discuție în litigiul principal nu are ca efect interzicerea simplei mențiuni, fără caracter atractiv sau incitant, făcută de astfel de prestatori într-un anuar telefonic sau în alte mijloace de informare accesibile publicului, a indicațiilor care fac posibilă cunoașterea existenței acestora ca profesioniști, cum ar fi identitatea acestora, activitățile pe care sunt autorizați să le exercite, locul de exercitare a activității, orarul de funcționare și mijloacele de a intra în contact cu aceștia.”